(1) अल्पसंख्याक जमातींसाठी कर्ज सुविधा

प्राधान्य क्षेत्राला कर्ज देण्याबाबत रिझर्व बँकेने दिलेल्या विद्यमान मार्गदर्शक तत्वांनुसार, देशांतर्गत असलेल्या अनुसूचित वाणिज्य बँकांद्वारे व 20 पेक्षा अधिक शाखा असलेल्या विदेशी बँकांद्वारे, मागील वर्षाच्या मार्च 31 रोजी, त्यांच्या ॲडजस्टेड नेट बँक क्रेडिटच्या (एएनबीसी) किंवा ताळेबंदाबाहेरील एक्सपोझर्सच्या कर्ज सममूल्य रकमेच्या (ह्यापैकी जास्त असेल ते) 40 टक्के रक्कम प्राधान्य क्षेत्राला कर्ज देण्यासाठी देण्याचे उद्दिष्ट अपरिहार्य करण्यात आले आहे. ह्यामध्येच मागील वर्षाच्या मार्च 31 रोजी एएनबीसी किंवा ओबीईची कर्ज सममूल्य रक्कमेच्या (जी जास्त असेल ती) 10 टक्के रक्कम, इतर बाबींसह अल्पसंख्याक जमातींना समाविष्ट करुन दुर्बल घटकांना कर्ज देण्यासाठी अपरिहार्य करण्याचे पोट-उद्दिष्ट ठरविण्यात आले आहे.

भारत सरकारने निर्देशित केले आहे की, निरनिराळ्या सरकारी योजनांद्वारे दिले जाणारे लाभ, सुयोग्य व पुरेशा प्रमाणात, अल्पसंख्याक जमातींना मिळतील ह्याची काळजी घेतली जावी. सर्व वाणिज्य बँकांना सांगण्यात आले आहे की, अल्पसंख्याक जमातींना सुरळीतपणे बँक कर्ज दिले जात असल्याबाबत त्यांनी खात्री करुन घ्यावी.

(2) अल्पसंख्याक जमातींची व्याख्या

(2.1) भारत सरकारच्या अल्पसंख्याक व्यवहार मंत्रालयाने पुढील जमातींना अल्पसंख्याक जमाती म्हणून अधिसूचित केले आहे.

(अ) शिख
(ब) मुस्लिम
(क) ख्रिश्चन
(ड) झोरास्ट्रियन
(ई) बौध्द
(फ) जैन

(3) विशेष कक्षाची निर्मिती व एका विशेष अधिका-याची नेमणुक

(3.1) अल्पसंख्याक जमातींना विना अडचण कर्ज दिले जाण्यासाठी प्रत्येक बँकेत एका विशेष कक्षाची स्थापना केली जावी आणि त्याचा प्रमुख म्हणून, उप महाव्यवस्थापक/सहाय्यक महाव्यवस्थापक किंवा त्या समान दर्जाच्या अधिका-याची नेमणुक करावी. हा अधिकारी 'नोडल ऑफिसर' म्हणूनही काम करील.

(3.2) अल्पसंख्याक जमातींची घनता जास्त असलेल्या प्रत्येक जिल्ह्यांमधील लीड बँकेकडे एक असा एक अधिकारी असावा जो **खासकरुन**, अल्पसंख्याक जमातींना कर्ज देण्याबाबतच्या अडचणी/प्रश्नांकडे विशेष लक्ष देईल. अल्पसंख्याक जमातींमध्ये बँकेच्या कर्ज देण्याच्या विविध कार्यक्रमांची प्रसिध्दी करणे, तसेच बँकेच्या व्यवस्थापकांच्या सहयोगाने अशा जमातींना लाभदायक अशा सुयोग्य योजना तयार करणे ह्या त्याच्या जबाबदा-या असतील.

(3.3) अशा अल्पसंख्याक जमाती जेथे बहुसंख्येने आहेत अशी राज्ये/युटीज् सोडून (जम्मु आणि काश्मिर, पंजाब, मेघालय, मिझोराम, नागालँड व लक्षद्वीप) किमान 25% अल्पसंख्याक जमाती असलेल्या व अल्पसंख्याक बहुसंख्येने आहेत अशा 121 जिल्ह्यांची यादी भारत सरकारने पाठविली आहे. त्यानुसार, सर्व वाणिज्य बँकांनी, ह्या 121 जिल्ह्यांमधील अल्पसंख्यांकांना दिल्या जाणा-या कर्ज प्रवाहावर विशेष देखरेख ठेवणे, आणि प्राधान्य क्षेत्राच्या सर्वसमावेशक उद्दिष्टांमधील कर्जाचा **यथायोग्य भाग अल्पसंख्याक जमातींना दिला जात असल्याची खात्री करुन घेणे आवश्यक आहे**. (अल्पसंख्याक जेथे बहुसंख्येने आहेत अशा जिल्ह्यांची यादी **<u>जोडपत्र 2</u>** मध्ये दिली आहे)

(3.4) नेमलेल्या अधिका-याने, संबंधित जिल्ह्यांमधील अल्पसंख्याक जमातींना दिल्या जाणा-या कर्ज सहाय्य संबंधित बाबींकडे खास/विशेष लक्ष द्यावे. असा नेमलेला अधिकारी, जिल्हा स्तरावर स्थापन केलेल्या लीड बँकेतही जोडला जाऊ शकतो. त्यामुळे त्याला लीड बँकेच्या अधिका-याकडूनही मार्गदर्शन मिळू शकेल. लीड बँकेचा अधिकारी हा इतर कर्ज संस्था व सरकारी एजन्सीज ह्यांच्याबरोबर परिणामकारक समन्वय साधण्याचा योग्य अनुभव असलेला एक वरिष्ठ अधिकारी असावा व त्याचबरोबर हा अधिकारी, त्या जिल्ह्यांमधील इतर बँकांच्या शाखा प्रबंधकांच्या निकट सहकार्याने काम करील. अल्पसंख्याक जमातींमधील लोकांना मार्गदर्शन

करण्यासाठी, त्यांच्यासाठी सुयोग्य अशा गट सभांचे आयोजनही हा नेमलेला अधिकारी करील. असे नेमलेले अधिकारी त्यांना दिलेल्या भूमिका योग्य त-हेने पूर्ण करत आहेत ह्याची खात्री करुन घेणे बँकांसाठी आवश्यक आहे.

(3.5) जिल्हा सल्लागार समितीच्या (डीसीसी) आमंत्रक बँकांनी, आणि राज्य स्तरीय बँकर्स समित्यांनी (एसएलबीसी) खात्री करुन घ्यावी की, अल्पसंख्याक जमातींना कर्ज दिले जाण्याबाबत केलेले उपाय व ह्या बाबतीत केलेली प्रगती ह्यांचे पुनरावलोकन त्यांच्या सभांमध्ये नियमितपणे केले जात आहे.

(3.6) डीएलआरसी/एसएलआरएस/एसएलबीसी च्या आमंत्रक बँका, राज्य अल्पसंख्याक आयोग/मंडळे किंवा राज्य अल्पसंख्याक वित्तीय निगम ह्यांचे अध्यक्ष/व्यवस्थापकीय संचालक किंवा त्यांचे प्रतिनिधी ह्यांना, राज्य स्तरीय पुनरावलोकन समिती (डीएलआरसी) राज्य स्तरीय पुनरावलोकन सभा (एसएलआरएम) व राज्य स्तरीय बँकर्स समिती (एसएलबीसी) च्या सभांना आमंत्रित करु शकतात.

(3.7) (1) मुख्य कार्यालयातील विशेष कक्षाचा प्रभारी अधिकारी आणि (2) निश्चित केलेल्या जिल्ह्यांमधील अल्पसंख्याक जमातींच्या अडचणींची काळजी घेण्यासाठी लीड बँकांनी नेमलेला अधिकारी, ह्यांची नावे, हुद्दा व कार्यालयीन पत्ता, बँकांनी, नॅशनल कमिशन फॉर मायनॉरिटीज ह्यांना पुढील पत्त्यावर पाठवावा व तो नियतकालिकतेने अद्यावत केला जावा :

सचिव,
नॅशनल कमिशन फॉर मायनॉरिटीज,
भारत सरकार,
5 वा मजला, लोक नायक भवन,
खान मार्केट,
नवी दिल्ली, 110 003

संबंधित पत्रव्यवहाराची एक प्रत, वित्तीय समावेशन व विकास विभाग, भारतीय रिझर्व बँक, केंद्रीय कार्यालय, मुंबई ह्यांनाही पाठविली जावी.

(3.8) ओळखण्यात आलेल्या व अल्पसंख्याक जमातींची घनता असलेल्या जिल्ह्यातील लीड बँकांनी, जाणीव निर्माण करणे, लाभार्थींची ओळख पटविणे, सफलताक्षम प्रकल्प तयार करणे, कच्चा माल/बाजारपेठ उपलब्ध करुन देणे ह्यासारख्या मागील व पुढील जोडण्या उपलब्ध करणे ह्यासह विस्तार कार्यामध्ये, राज्य अल्पसंख्याक आयोग/वित्तीय निगम ह्यांनाही समाविष्ट करावे.

(3.9) स्वयं सेवा गटांच्या मार्फत गरीबांपर्यंत पोहोचण्यासाठी, ओळखण्यात आलेल्या जिल्ह्यांमधील लीड बँका, नाबार्ड/एनजीओज्/स्वैच्छिक संस्था ह्यांच्या डीडीएम्सशी सहकार्य करु शकतात. अल्पसंख्यांकांची घनता असलेल्या जिल्ह्यांमधील लीड बँकांना, अल्पसंख्याक जमातींना (विशेषतः गरीब व अशिक्षित), उत्पादक कार्यकृती करण्यासाठी बँक कर्ज मिळेल ह्याची खात्री करुन घेण्यासाठी त्या लीड बँकांकडून अपेक्षित असलेली सकारात्मक भूमिका वठवावी लागेल.

(4) डीआरआय योजनेखालील अग्रिम राशी

डीआरआय योजनेखालील कर्जे, बँका, राज्य अल्पसंख्याक वित्त/विकास निगमांच्या मार्फत देऊ शकतात. त्यासाठी असलेल्या अटी, एससी/एसटी विकास निगमांच्या मार्फत दिल्या जाणा-या लागु असलेल्या अटींप्रमाणेच असतील. - मात्र, ह्या निगमांच्या लाभार्थींनी, ह्या योजनेखाली विहित केलेले पात्रता निकष पूर्ण केले असले पाहिजेत. वेळेवारी मंजुरी व कर्ज अर्जांची वासलात करण्यासाठी योग्य रजिस्टर ठेवले असल्याची बँकांनी खात्री करुन घ्यावी.

(5) देखरेख

(5.1) विहित केलेल्या अल्पसंख्याक जमातींना कर्ज देण्या मध्ये बँकांनी केलेल्या कामगिरीवर देखरेख ठेवण्यासाठी, अल्पसंख्याक जमातीच्या लोकांना दिलेल्या कर्ज सहाय्याची माहिती, प्रत्येक वर्षामधील मार्च व सप्टेंबर महिन्यातील शेवटच्या शुक्रवारी असल्यानुसार, सहामाही धर्तीवर आरबीआय, भारत सरकार, वित्त मंत्रालय, अल्पसंख्याक व्यवहार मंत्रालय यांच्याकडे पाठविली जावी. (जोडपत्र 1 मध्ये दिलेली) विवरणपत्रे, प्रत्येक सहामाही संपल्यानंतर एक महिन्याच्या आत आरबीआयला मिळाली पाहिजेत.

(5.2) भागीदारी असलेल्या संस्थेच्या बाबतीत, त्यामधील भागीदार हे बहुसंख्येने, इतर विहित केलेल्या एखाद्या अल्पसंख्याक जमातीचे किंवा अल्पसंख्याक जमातीचे असल्यास, अशा भागीदारी संस्थांना दिलेल्या अग्रिम राशी ह्या अल्पसंख्याक जमातींना दिल्या गेलेल्या अग्रिम राशी

समजल्या जाव्यात व त्यानुसार त्या विहित केलेल्या विवरणपत्रात समाविष्ट केल्या जाव्यात. एखाद्या कंपनीला एक वेगळीच कायदेशीर ओळख असते, ह्यासाठी तिला दिलेल्या अग्रिम राशी ह्या विहित केलेल्या अल्पसंख्याक जमातींना दिलेल्या अग्रिम राशी म्हणून वर्गीकृत केल्या जाऊ नयेत.

(5.3) ओळखण्यात आलेल्या जिल्ह्यामधील, जिल्हा सल्लागार समित्यांच्या आमंत्रक बँकांनी, विहित केलेल्या अल्पसंख्याक जमातींना बँकांनी दिलेल्या, प्राधान्य क्षेत्रातील अग्रिम राशींवरील त्यांच्या जबाबदारी खालील जिल्ह्यांसाठीची माहिती, विहित केलेल्या नमुन्यात (जोडपत्र 3 नुसार) एकत्रित करुन, संबंधित तिमाही संपल्यापासून एक महिन्याच्या आत, आरबीआयच्या संबंधित प्रादेशिक कार्यालयाकडे पाठवावी.

(5.4) अल्पसंख्याक जमातींना कर्ज प्रवाहाबाबत केलेल्या प्रगतीचे पुनरावलोकन, जिल्हा सल्लागार समिती (डीसीसी) व राज्य स्तरीय बँकर्स समिती (एसएलबीसी) ह्यांच्या सभांमध्ये नियमितपणे केले जावे.

(5.5) ओळखण्यात आलेल्या जिल्ह्यांमधील लीड बँकांनी, अजेंडा नोट्समधील संबंधित उतारे आणि डीसीसी व संबंधित एसएलबीसीच्या सभांचे इतिवृत्त, केंद्रीय वित्त मंत्रालय व अल्पसंख्याक व्यवहार मंत्रालय ह्यांचेकडे, त्यांच्या उपयोगासाठी, तिमाही धर्तीवर पाठवावे.

(6) प्रशिक्षण

(6.1) बँकेचे कर्मचारी व अधिकारी ह्यांना, अल्पसंख्याकांच्या कल्याणासाठीच्या निरनिराळ्या कार्यक्रमासंबंधाने यथार्थ दृष्टीकोन व गुणग्राहकता असण्याबाबत खात्री करण्यासाठी, अधिकारी व इतर कर्मचा-यांना आवश्यक ती अभिमुखता देण्यात यावी. ह्यासाठी बँकांनी, ग्रामीण क्षेत्रातील कर्जे, प्राधान्य क्षेत्रांना वित्तपुरवठा, दारिद्र्य निर्मूलन कार्यक्रम ह्यासारख्या संबंधित पशिक्षण कार्यक्रमांचा एक भाग म्हणून सुयोग्य अशी व्याख्यान-सत्रे आयोजित करावीत.

(6.2) ओळखण्यात आलेल्या जिल्ह्यांमध्ये कार्य करणा-या लीड बँकांनी, उद्योजक विकास कार्यक्रमाचे आयोजन करावे. त्यामुळे, ह्या क्षेत्रामधील अल्पसंख्याक जमातीमधील लोकांना, ह्या बँकांकडून अर्थसहाय्य केल्या जाणा-या निरनिराळ्या कार्यक्रमांचा लाभ घेता येईल. ह्या जिल्ह्यांमधील बहुसंख्य लोक करत असलेला मुख्य व्यवसाय व कार्यकृतीचा प्रकार ह्यावर

अवलंबून, राज्य सरकारे, उद्योग विभाग, जिल्हा उद्योग केंद्रे, एसआयडीबीआय(सीडबी), राज्य तांत्रिक सल्लागार संघ, खादी व ग्राम उद्योग मंडळ आणि असे प्रशिक्षण व उन्मुखता देण्यासाठी संपूर्णसाधन सामुग्री असलेल्या स्वेच्छा-संस्था, ह्यांच्या सहकार्याने सुयोग्य कार्यक्रम आयोजित केले जावेत. अशा कर्यक्रमांचा कालावधी, त्यातील अभ्यासक्रम, निवड करावयाचे शिक्षक सहाय्य इत्यादि, प्रत्येक लीड बँकेने, विद्यमान परिस्थिती, गरज व विद्यमान कौशल्ये, तसेच त्या जिल्ह्यामधील लोकांचा कल विचारात घेऊन ठरविण्यात यावेत.

6.3 निरनिराळ्या कर्ज योजनांखाली असलेल्या अल्पसंख्यांक जमातींना मदत करण्यासाठी, ओळखण्यात आलेल्या जिल्ह्यांमधील लीड बँकांनी, ओळखण्यात आलेल्या कर्मचा-यांना, योग्य त्या प्रशिक्षणाद्वारे, त्याबाबत जाणीव करुन प्रोत्साहित करावे.

(6.4) नाबार्डच्या डीडीएमएसच्या मदतीने, एसएचजींना सूक्ष्म कर्ज/कर्ज देण्यासाठी लीड बँकांनी त्यांच्या बँक अधिका-यांसाठी सचेतन-कार्यक्रम आयोजित करावे.

(7) प्रसिध्दी

(7.1) अल्पसंख्याक जमातींची घनता जेथे जास्त आहे व विशेषतः जोडपत्र 2 मध्ये दिलेल्या, अल्पसंख्याक जमातींची घनता असलेल्या क्षेत्रांमध्ये, सरकारच्या दारिद्र्य निर्मूलन कार्यक्रमांना चांगली प्रसिध्दी दिली जावी.

(7.2) ओळखण्यात आलेल्या जिल्ह्यांमधील लीड बँकांनी, पुढील उपायांच्या द्वारे, बँकांकडून उपलब्ध असलेल्या कर्ज सुविधांबाबत अल्पसंख्याक जमातींमध्ये जाणीव निर्माण करावी. (1) वर्तमानपत्रांद्वारे म्हणजे स्थानिक भाषांमधील हस्तपत्रके, वर्तमानपत्रामध्ये जाहिराती/लेख देऊन इत्यादि (2) टीव्ही वाहिन्या - डीडी/स्थानिक वाहिन्या (3) ह्या जमातींनी त्यांचे धार्मिक सण/उत्सवांमध्ये आयोजित केलेल्या मेळ्यांमध्ये/जत्रांमध्ये स्टॉल्स सुरु करुन.

(8) राष्ट्रीय अल्पसंख्याक विकास व वित्त निगम (एनएमडीएफसी)

(8.1) अल्पसंख्याकांमधील मागासलेल्या घटकांसाठी आर्थिक व विकासात्मक कार्यकृती वाढविण्यासाठी, सप्टेंबर 1994 मध्ये, राष्ट्रीय अल्पसंख्याक विकास व वित्त निगमाची (एनएमडीएफसी) स्थापना करण्यात आली. एनएमडीएफसी हा एक सर्वोच्च संस्था म्हणून कार्य

करते, आणि संबंधित असलेल्या राज्य/केंद्र शासित प्रदेशांच्या सरकारांच्या, राज्य अल्पसंख्याक वित्त निगमांच्या मार्फत, ही संस्था, तिच्या लाभार्थींना निधी उपलब्ध करुन देते.

(8.2) ही एनएमडीएफसी इतर बाबींबरोबर मार्जिन मनी योजनाही चालविते. ह्या योजनेखालील बँक वित्त सहाय्य, प्रकल्प खर्चाच्या 60 टक्क्यांपर्यंत असेल. प्रकल्प खर्चाची शेष रक्कम, एनएमडीएफसी, राज्य चॅनलायझिंग एजन्सी आणि ह्यांच्या द्वारे, अनुक्रमे 25%, 10% व 5% विभागून द्यायची आहे. एनएमडीएफसी द्वारा निर्माण केलेली मार्जिन मनी योजना बँकांही सुरु करु शकतात. बँकेचे अर्थसहाय्य देतेवेळी, प्राधान्य क्षेत्रातील अग्रिम राशींवर आरबीआयने वेळोवेळी दिलेली मार्गदर्शक तत्वे/सूचना ह्याकडे बँकांनी लक्ष द्यावे. अशा कर्ज-रकमेमुळे निर्माण झालेले ॲसेट्स, त्या बँकांकडे गहाण/तारण ठेवले जात आहेत ह्याची खात्री केली जावी. बँकांद्वारे वसुली केल्या गेल्यास त्यातील रक्कम सर्वप्रथम बँकेच्या थकबाकीमध्ये वळती केली जावी.

(9) अल्पसंख्याकांच्या कल्याणासाठी प्रधान मंत्र्यांचा 15 कलमी कार्यक्रम

भारत सरकारने, ‘अल्पसंख्याकांच्या कल्याणासाठी असलेला प्रधानमंत्र्यांचा 15 कलमी कार्यक्रम’ सुधारित केला आहे. ह्या कार्यक्रमाचे एक महत्वाचे उद्दिष्ट म्हणजे, प्राधान्य क्षेत्रामधील कर्जाची सुयोग्य अशी टक्केवारी अल्पसंख्याक जमातींसाठी ठेवली जाईल ह्याची खात्री करुन घेणे. आणि सरकारद्वारे प्रायोजित केलेल्या निरनिराळ्या योजनांचे लाभ विशेष हक्क नसलेल्यांनाही मिळावेत. ह्यात अल्पसंख्याक जमातींमधील लाभ न मिळालेल्यांचा समावेश आहे. ह्या नवीन कार्यक्रमाची अंमलबजावणी, संबंधित केंद्र मंत्रालये/विभागांच्या द्वारे, राज्य सरकारे/केंद्र शासित प्रदेशांमार्फत करावयाची असून त्यातील काही विकास प्रकल्प, अल्पसंख्याक लोक बहुसंख्येने असलेल्या जिल्ह्यात केले जाणे अपेक्षित आहे. त्यानुसार, सर्व अनुसूचित वाणिज्य बँकांनी खात्री करुन घ्यावी की, प्राधान्य क्षेत्रातील कर्जांची सर्वसमावेशक उद्दिष्टे आणि दुर्बल घटकांसाठीचे 10% चे उप उद्दिष्ट ह्यामध्ये, अल्पसंख्याक जमातींनाही ह्या कर्जाचा सुयोग्य मिळत आहे. राज्यासाठीच्या कर्ज योजना तयार करतेवेळी ही आवश्यकता लक्षात ठेवण्याबाबत लीड बँकांना सांगण्यात आले आहे.

जोडपत्र-1

संपलेल्या सहामाहीसाठी, प्राधान्य क्षेत्रातील सर्वसमावेशक अग्रिम राशींच्या तुलनेत, विहित केलेल्या अल्पसंख्याक जमातींमधील लोकांना/सभासदांना दिलेल्या प्राधान्य क्षेत्रातील अग्रिम राशी दर्शविणारे विवरणपत्र

(परिच्छेद 5.1 अन्वये)

(खात्यांची संख्या - प्रत्यक्ष)
(रु. लाख मध्ये)

बँकेचे नाव______________________ बँक कोड_________________

विभाग अ - अल्पसंख्याकांची घनता असलेल्या व ओळखण्यात आलेल्या 121 जिल्ह्यांसाठी

	राज्य/जिल्हे	ख्रिश्चन्स		मुस्लिम		बौध्द		शीख		झोरास्ट्रियन		जैन		एकूण 'अ'		इतर 'ब'		ओळखण्यात आलेल्या जिल्ह्यामधील एकूण प्राधान्य क्षेत्र अग्रिम राशी	
		खात्यांची संख्या	ओ/ए सरक्कम	खात्यांची संख्या	ओ/ए सरक्कम	खात्यांची संख्या	ओ/ए सरक्कम	खात्यांची संख्या	ओ/ए सरक्कम	खात्यांची संख्या	ओ/ए सरक्कम	खात्यांची संख्या	ओ/ए सरक्कम	खात्यांची संख्या	ओ/ए सरक्कम	खात्यांची संख्या	ओ/ए सरक्कम	खात्यांची संख्या	ओ/ए सरक्कम
	अंदमान्स																		
1	निकोबार्स																		
2	अंदमान्स																		
	अरुणाचल प्रदेश																		
3	तवांग																		
4	छुंगलांग																		
5	तिराप																		
6	पश्चिम कमांग																		
7	पतम पारे																		
8	लोअर सुभानशिरी																		
9	ईस्ट कमांग																		
	आसाम																		
10	धुबरी																		

11	गोलपारा																		
12	बारपेटा																		
13	हैलकंडी																		
14	करीमगंज																		
15	नागाव																		
16	माहिगाव																		
17	दार्रंग																		
18	बोनगैगॉन																		
19	काछर																		
20	कोक्राझर																		
21	उत्तर काछर हिल्स																		
22	कामरुप																		
	बिहार																		
23	किशनगंज																		
24	कटिहार																		
25	अरारिया																		
26	पुर्णिया																		
27	सितामढी																		
28	दरभंगा																		
29	पश्चिम चंपारण																		
	दिल्ली																		
30	मध्य																		
31	नॉर्थ वेस्ट																		
	गोवा																		
32	साऊथ गोवा																		
	हरियाणा																		
33	गुरगाव																		
34	सिरसा																		
	हिमाचल प्रदेश																		
35	लाहुल आणि स्पिटी																		
36	किनौर																		
	जम्मु आणि काश्मिर																		
37	लेह (लडाख)																		
	झारखंड																		
38	पाकौर																		
39	साहिबगंज																		
40	गुमला																		

41	रांची																		
	कर्नाटक																		
42	दक्षिण कन्नडा																		
43	बिदार																		
44	गुलबर्गा																		
	केरळ																		
45	मल्लापुरम																		
46	एर्नाकुलम																		
47	कोट्टयम																		
48	ईडुक्की																		
49	वायानाड																		
50	पटानामथिट्टा																		
51	कोझिकोडे																		
52	कासारगोड																		
53	थ्रिस्सुर																		
54	कान्नुर																		
55	कोल्लम																		
56	तिरुवनंतपुरम																		
57	पालकाड																		
58	अलापुझा																		
59	**मध्य प्रदेश**																		
	भोपाळ																		
	महाराष्ट्र																		
60	अकोला																		
61	मुंबई																		
62	औरंगाबाद																		
63	मुंबई (सबअर्बन)																		
64	अमरावती																		
65	बुलढाणा																		
66	परभणी																		
67	वाशिम																		
68	हिंगोली																		
	मणिपुर																		
69	तामेन्ग्लाँग																		
70	उर्खरुल																		
71	छुराछंदपुर																		
72	चांडेल																		
73	सेनापती																		

74	थोऊबाल																		
	मेघालय																		
75	वेस्ट गारो हिल्स																		
	मिझोराम																		
76	लाऊंगल्टाइ																		
77	मामित																		
	ओडिसा																		
78	गजपती																		
	पाँडिचेरी																		
79	माहे																		
	राजस्थान																		
80	गंगानगर																		
	सिक्कीम																		
81	नॉर्थ																		
82	साऊथ																		
83	ईस्ट																		
84	वेस्ट																		
	तमिळनाडू																		
85	कन्याकुमारी																		
	तेलंगाणा																		
86	हैद्राबाद																		
	उत्तर प्रदेश																		
87	रामपुर																		
88	बिजनोर																		
89	मोरादाबाद																		
90	सहरणपुर																		
91	मुझाफ्फरन नगर																		
92	मिरट																		
93	बाहरीछ																		
94	बलरामपुर																		
95	गाझियाबाद																		
96	पिलभित																		
97	बरेली																		
98	सिद्धार्थनगर																		
99	श्रावस्ती																		
100	ज्योतीबा फुले नगर																		
101	बागपथ																		
102	बुलंदशहर																		
103	शहाजनपुर																		

104	बदाउन																		
105	बाराबंकी																		
106	खैरी																		
107	लखनऊ																		
	उत्तराखंड																		
108	हरिद्वार																		
109	उधम सिंग नगर																		
	पश्चिम बंगाल																		
110	मुर्शिदाबाद																		
111	मलदाह																		
112	उत्तर दिनाजपुर																		
113	बिरभुम																		
114	साऊथ 24 - परगणाज																		
115	नदिया																		
116	दक्षिण दिनाजपुर																		
117	हावडा																		
118	नॉर्थ 24 - परगणाज																		
119	कोच बिहार																		
120	कोलकाता																		
121	बर्धमान																		

बँकेचे नाव:_________________ बँक कोड :_____________

विभाग ब -देशामधील सर्व जिल्ह्यांसाठी

	राज्य/जिल्हे	ख्रिश्चन्स		मुस्लिम		बौध्द		शीख		झोरास्ट्रियन		जैन		एकूण 'अ'		इतर 'ब'		सर्व जिल्ह्यांमधील एकूण प्राधान्य क्षेत्र अग्रिम राशी	
		खात्यांची संख्या	ओ/एस रक्कम	खात्यांची संख्या	ओ/एस रक्कम	खात्यांची संख्या	ओ/एस रक्कम	खात्यांची संख्या	ओ/एस रक्कम	खात्यांची संख्या	ओ/एस रक्कम	खात्यांची संख्या	ओ/एस रक्कम	खात्यांची संख्या	ओ/एस रक्कम	खात्यांची संख्या	ओ/एस रक्कम	खात्यांची संख्या	ओ/एस रक्कम
	अंदमान्स																		
1	अंदमान आणि निकोबार																		
2	आंध्र प्रदेश																		
3	अरुणाचल प्रदेश																		
4	आसाम																		
5	बिहार																		
6	चंदीगड																		
7	छत्तीसगड																		
8	दादरा आणि नगर हवेली																		
9	दमण आणि दीव																		
10	दिल्ली																		
11	गोवा																		
12	गुजरात																		
13	हरियाणा																		
14	हिमाचल प्रदेश																		
15	जम्मू-काश्मीर																		
16	झारखंड																		
17	कर्नाटक																		
18	केरळ																		
19	लक्षद्वीप																		
20	मध्य प्रदेश																		
21	महाराष्ट्र																		
22	मणिपूर																		
23	मेघालय																		

24	मिझोराम																		
25	नागालँड																		
26	ओरिसा																		
27	पुडुचेरी																		
28	पंजाब																		
29	राजस्थान																		
30	सिक्कीम																		
31	तामिळनाडू																		
32	तेलंगणा																		
33	त्रिपुरा																		
34	उत्तराखंड																		
35	उत्तर प्रदेश																		
36	पश्चिम बंगाल																		
	एकुण																		

जोडपत्र 2

अल्पसंख्याकांची घनता असलेले 121 जिल्हे

(परिच्छेद 3.3, 5.3 व 7.1 अन्वये)

अनुक्रमांक	राज्य	अनुक्रमांक	जिल्हा
i	**ii**	**iii**	**iv**
1	अंदमान(2)	1	निकोबार
	अंदमान	2	अंदमान
2	अरुणाचल पी (7)	3	तवांग
	अरुणाचल पी	4	चँगलँग
	अरुणाचल पी	5	तिराप
	अरुणाचल पी	6	पश्चिम कामेंग
	अरुणाचल पी	7	पापूमपरे *
	अरुणाचल पी	8	पूर्व कामेंग
	अरुणाचल पी	9	खालील् सुबांसीरी
3	आसाम (13)	10	धुबरी
	आसाम	11	गोलपारा
	आसाम	12	बारपेटा
	आसाम	13	हैलाकांडी
	आसाम	14	करीम गंज
	आसाम	15	नागाव
	आसाम	16	मारीगाव
	आसाम	17	दारांग
	आसाम	18	बोंगाईगाव
	आसाम	19	काचर
	आसाम	20	कोक्राझार
	आसाम	21	उत्तर काचर हिल्स
	आसाम	22	कामरूप
4	बिहार(7)	23	किशनगंज
	बिहार	24	कटिहार
	बिहार	25	अरेरिआ

	बिहार	26	पुर्निया
	बिहार	27	सीतामढी
	बिहार	28	दरभंगा
	बिहार	29	पश्चिम चंपारण
5	दिल्ली (2)	30	केंद्रीय *
	दिल्ली	31	ईशान्य *
6	गोवा (1)	32	दक्षिण गोवा
7	हरियाणा (2)	33	गुडगाव
	हरियाणा	34	सिरसा
8	हिमाचल पी (2)	35	लाहौल आणि स्पिति जिल्हा
	हिमाचल पी	36	किंनौर
9	जम्मू-काश्मीर (1)	37	लेह (लडाख)
10	झारखंड (4)	38	पाकौर *
	झारखंड	39	साहिबगंज
	झारखंड	40	गुमला
	झारखंड	41	रांची
11	कर्नाटक (3)	42	दक्षिण कन्नड
	कर्नाटक	43	बिदर
	कर्नाटक	44	गुलबर्गा
12	केरळ (14)	45	मलप्पुरम
	केरळ	46	एर्नाकुलम
	केरळ	47	कोट्टायम
	केरळ	48	ईडुकी
	केरळ	49	वायनाड
	केरळ	50	पाथानमथिट्टा
	केरळ	51	कोझिकोडे
	केरळ	52	कासारगोड
	केरळ	53	थ्रिसूर
	केरळ	54	कन्नूर
	केरळ	55	कोल्लम
	केरळ	56	तिरुवानंतपुरम
	केरळ	57	पलक्कड
	केरळ	58	आलाप्पुझा
13	मध्य प्रदेश (1)	59	भोपाळ
	महाराष्ट्र (9)	60	अकोला

14	महाराष्ट्र (9)	61	मुंबई
	महाराष्ट्र	62	औरंगाबाद
	महाराष्ट्र	63	मुंबई (उपनगर) *
	महाराष्ट्र	64	अमरावती
	महाराष्ट्र	65	बुलडाणा
	महाराष्ट्र	66	परभणी
	महाराष्ट्र	67	वाशिम *
	महाराष्ट्र	68	हिंगोली
15	मणिपुर (6)	69	तामेंलाँग
	मणिपुर	70	उखरुल
	मणिपुर	71	छुराचंदापूर
	मणिपुर	72	चंदेल
	मणिपुर	73	सेनापती (वगळून. 3 उप-विभाग)
	मणिपुर	74	थोउबल
16	मेघालय (1)	75	वेस्ट गारो हिल्स
17	मिझोराम (2)	76	लाँगतालाई
	मिझोराम	77	मामित
18	ओरिसा (1)	78	गजपति *
19	पाँडिचेरी (1)	79	माहे
20	राजस्थान (1)	80	गंगानगर
21	सिक्कीम (4)	81	उत्तर
	सिक्कीम	82	दक्षिण
	सिक्कीम	83	पूर्व
	सिक्कीम	84	पश्चिम
22	तामिळनाडू (1)	85	कन्याकुमारी
23	तेलंगाणा (1)	86	हैदराबाद
24	उत्तर प्रदेश (21)	87	रामपूर
	उत्तर प्रदेश	88	मुरादाबाद
	उत्तर प्रदेश	89	बिजनौर
	उत्तर प्रदेश	90	सहारणपूर
	उत्तर प्रदेश	91	महात्मा ज्योतिबा फुले, नगर *
	उत्तर प्रदेश	92	मुझफ्फरनगर
	उत्तर प्रदेश	93	बलरामपूर *
	उत्तर प्रदेश	94	बहराईच

	उत्तर प्रदेश	95	बरेली
	उत्तर प्रदेश	96	मेरठ
	उत्तर प्रदेश	97	सिध्दार्थनगर
	उत्तर प्रदेश	98	पिलभित
	उत्तर प्रदेश	99	श्रवस्ति *
	उत्तर प्रदेश	100	बागपत *
	उत्तर प्रदेश	101	गाझियाबाद
	उत्तर प्रदेश	102	बुलानशहर
	उत्तर प्रदेश	103	शहाजहानपूर
	उत्तर प्रदेश	104	बदाऊन
	उत्तर प्रदेश	105	बाराबंकी
	उत्तर प्रदेश	106	खेरी
	उत्तर प्रदेश	107	लखनौ
25	उत्तरांचल (2)	108	हरद्वार
	उत्तरांचल	109	उत्तरांचल
26	पश्चिम बंगाल (12)	110	मुर्शिदाबाद
	पश्चिम बंगाल	111	मालदाह
	पश्चिम बंगाल	112	उत्तर दिनाजपूर
	पश्चिम बंगाल	113	बीरभूम
	पश्चिम बंगाल	114	दक्षिण 24-परगना
	पश्चिम बंगाल	115	नादिया
	पश्चिम बंगाल	116	दक्षिण दिनाजपूर *
	पश्चिम बंगाल	117	हौराह
	पश्चिम बंगाल	118	कोच बिहार
	पश्चिम बंगाल	119	कोलकाता
	पश्चिम बंगाल	120	बर्धमान
	पश्चिम बंगाल	121	उत्तर 24- परगणा

जोडपत्र 3

_____________रोजी संपलेल्या तिमाहीसाठी, प्राधान्य क्षेत्रातील सर्वसमावेशक अग्रिम राशींच्या तुलनेत, विहित केलेल्या अल्पसंख्याक जमातीमधील लोकांना (ओळखण्यात आलेल्या जिल्ह्यांमधील) दिलेल्या, प्राधान्य क्षेत्रातील अग्रिम राशी दर्शविणारे विवरणपत्र (परिच्छेद 5.3 अन्वये)

जिल्ह्याचे नाव _________________

जमातीचे नाव	**खात्यांची संख्या**		**आऊटस्टँडिंग रक्कम**	
	मागील तिमाही	चालु तिमाही	मागील तिमाही	चालु तिमाही
(अ) अल्पसंख्याक जमाती				
(1) ख्रिश्चन				
(2) मुस्लिम				
(3) बौध्द				
(4) शीख				
(5) झोरास्ट्रियन्स				
(6) जैन				
एकूण (1 ते 6).				
(ब) इतर				
(क) ओळखण्यात आलेल्या जिल्ह्यांमधील एकूण प्राधान्य क्षेत्र अग्रिम राशी (अ + ब)				
(ड) क पैकी अ चा हिस्सा - टक्क्यांमध्ये (%)				

टीप :

(1) खात्यांची संख्या ही प्रत्यक्षातील असावी.

(2) आऊटस्टँडिंग रक्कम रु. कोटींमध्ये.

जोडपत्र 4 :

अल्पसंख्याक जमातींबाबत कर्ज प्रवाह

ह्या महापरिपत्रकात एकत्रित केलेल्या परिपत्रकांची यादी

अनु.क्र	परिपत्रक क्र.	दिनांक	तपशील
1	आरपीसीडी क्र.एसपी.बीसी.4/पीएस.160-86-87	24.07.86	अल्पसंख्याक जमातींसाठी कर्ज सुविधा.
2	आरपीसीडी क्र.एसपी.बीसी.97/पीएस.160-86-87	29-07-86	अल्पसंख्याक जमातींसाठी कर्ज सुविधा.
3	आरपीसीडी क्र.एसपी..1378/पीएस.160-86-87	09.01.87	अल्पसंख्याक जमातींसाठी कर्ज सुविधा.
4	आरपीसीडी क्र.एसपी..1563/पीएस.160-86-87	11.02.87	अल्पसंख्याक जमातींसाठी कर्ज सुविधा.
5	आरपीसीडी क्र.एसपी.बीसी.75/पीएस.160-86-87	08.04.87	अल्पसंख्याक जमातींसाठी कर्ज सुविधा.
6	आरपीसीडी क्र.एसपी.बीसी.14/पीएस.160-87-88	31.07.87	अल्पसंख्याक जमातींसाठी कर्ज सुविधा.
7	आरपीसीडी क्र.एसपी..374/पीएस.160-87-88	31.07.87	अल्पसंख्याक जमातींसाठी कर्ज सुविधा.
8	आरपीसीडी क्र.एसपी.बीसी.45/पीएस.160/87-88	16.10.87	अल्पसंख्याक जमातींसाठी कर्ज सुविधा.
9	आरपीसीडी क्र.एसपी.बीसी.55/पीएस.160-87-88	02.11.87	अल्पसंख्याक जमातींसाठी कर्ज सुविधा.
10	आरपीसीडी क्र.एसपी.बीसी.56/पीएस.160-87-88	02.11.87	अल्पसंख्याक जमातींसाठी कर्ज सुविधा.
11	आरपीसीडी क्र.एसपी..649/पीएस.160-88-89	27.09.88	अल्पसंख्याकांच्या कल्याणाबाबत प्रधान मंत्र्यांचे 15 कलमी निदेश.
12	आरपीसीडी क्र.एसपी.बीसी.46/पीएस.160-88-89	17.11.88	अल्पसंख्याक जमातींसाठी कर्ज सुविधा.
13	आरपीसीडी क्र.. एसटीएटी.बीसी.66/एसटीएटी-20(सीबी)/88-89	21.01.89	अल्पसंख्याक जमातींसाठी कर्ज सुविधा.
14	आरपीसीडी क्र.एलबीएस..बीसी.121/एलबीसी:34-88/89	07.06.89	डीएलआरसी व एसएलआरएम मध्ये, राज्य अल्पसंख्याक निगम/मंडळ किंवा राज्य अल्पसंख्याक वित्तीय निगम आणि एससी/एसटी निगम ह्यांच्या प्रतिनिधींचा समावेश.
15	आरपीसीडी क्र.एसपी.बीसी.37/सी.453(यु)89-90	03.10.89	डीआरआय योजना - राज्य अल्पसंख्याक वित्त/विकास निगमाच्या मार्फत अग्रिम राशी पाठविणे.
16	आरपीसीडी क्र.एसपी.बीसी.124/ पीएस.160-89-90	26.06.90	अल्पसंख्याक जमातींसाठी कर्ज सुविधा.
17	आरपीसीडी क्र.एसपी.बीसी.80/पीएस.160-92-93	10.03.93	अल्पसंख्याक जमातींसाठी कर्ज सुविधा.– तिमाही विवरणपत्र
18	आरपीसीडी क्र.एसपी.1934/पीएस.160-92-93	22.06.93	अल्पसंख्याक जमातींसाठी कर्ज सुविधा.
19	आरपीसीडी क्र.एसपी.बीसी.17/पीएस.160-93-94	10.08.93	अल्पसंख्याक जमातींसाठी कर्ज सुविधा.– कर्मचा-यांना प्रशिक्षण
20	आरपीसीडी क्र.एसपी.बीसी.32/पीएस.160-93-94	06.09.93	अल्पसंख्याक जमातींसाठी कर्ज सुविधा.– सुधारित नमुना.
21	आरपीसीडी क्र.एसपी.बीसी.50/पीएस160-93-94	13.10.93	अल्पसंख्याक जमातींसाठी कर्ज सुविधा.– सुधारित नमुना.
22	आरपीसीडी क्र.एसपी.बीसी.83/पीएस.160/93-94	07.01.94	अल्पसंख्याक जमातींकडे कर्ज प्रवाह – तिमाही विवरणपत्र
23	आरपीसीडी क्र.एसपी.बीसी.166/पीएस.160-93-94	15.06.94	अल्पसंख्याक जमातींसाठी कर्ज सुविधा -ओळखण्यात आलेले 41 जिल्हे

24	एलबीएस.बीसी.29/02.03.01-94-95.	31.08.94	राज्य अल्पसंख्याक निगम/मंडळे किंवा राज्य अल्पसंख्याक वित्त निगम ह्यांच्या प्रतिनिधींचा एसएलबीसी मध्ये समावेश
25	आरपीसीडी क्र.एसपी.बीसी.79/09.10.01-94-95	09.12.94	विहित केलेल्या अल्पसंख्याक जमातींची यादी - नव-बौध्द ऐवजी बौध्दांचा समावेश.
26	आरपीसीडी क्र.एसपी.बीसी.33/09.10.01-96-97	07.09.96	अल्पसंख्याक जमातींसाठी कर्ज सुविधा – तिमाही विवरणपत्र
27	आरपीसीडी क्र.एसपी.बीसी.43/09.10.01-96-97	10.10.96	अल्पसंख्याक जमातींकडे कर्ज प्रवाह - सूचनांचा सारांश.
28	आरपीसीडी क्र.एसपी.बीसी.108/09.12.01-96-97	28.02.97	राष्ट्रीय अल्पसंख्याक विकास व वित्त निगम (एनएमडीएफसी).
29	आरपीसीडी क्र.एसपी.बीसी.13/09.10.01/01-02	13.08.01	अल्पसंख्याक जमातींसाठी कर्ज सुविधा - मूल्यमापन अभ्यास
30	आरपीसीडी क्र.एसपी..1074/09.10.01-2001-02	21.01.02	अल्पसंख्याक जमातींकडे कर्ज प्रवाह वाढविणे
31	आरपीसीडी क्र.एसपी.बीसी.62/09.10.01/2001-02	04.02.02	अल्पसंख्याक जमातींकडे कर्ज प्रवाह वाढविणे
32	आरपीसीडी.एसपी.बीसी.क्र..22/09.10.01/2006-07	1.9.2006	अल्पसंख्याकांच्या कल्याणासाठी प्रधानमंत्र्यांचा 15 कलमी कार्यक्रम.
33	आरपीसीडी.एसपी.बीसी.क्र..83/09.10.01/2006-07	27.4.2007	अल्पसंख्याकांची किमान 25% लोकसंख्या आहे अशा, अल्पसंख्याक घनता असलेल्या 103 जिल्ह्यांची यादी (अल्पसंख्याक बहुसंख्येने आहेत अशी राज्ये/युटीज् सोडून - म्हणजे, जे अँड के, पंजाब, मेघालय, मोझोराम, नागालँड व लक्षद्वीप).
34	आरपीसीडी.एसपी.बीसी.क्र.13/09.10.01/2007-08	16.07.07	अल्पसंख्याक, लक्षणीय संख्येने असलेल्या ह्या आधी पाठविलेल्या 103 जिल्ह्यांच्या यादीत समाविष्ट नसलेल्या, परंतु अल्पसंख्याकांची घनता असलेल्या, अतिरिक्त 18 जिल्ह्यांची यादी
35	आरपीसीडी.जीएसएसडी.बीसी.क्र.44/9.10.001/2014-15	01.12.14	अल्पसंख्याकांमध्ये जैन जमातीचा समावेश.